

УДК: 94(73)"19"

К. А. Ткаченко

ФРАНКЛІН РУЗВЕЛЬТ ТА ГАРРІ ТРУМЕН – ЗАСНОВНИКИ НОВОЇ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДОКТРИНИ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ У 40-50-х рр. ХХ ст.

У статті було досліджено створення нової доктрини зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки у 40-50-х рр. ХХ ст. Умовно процес формування нового підходу, у заданих нами хронологічних рамках, можна поділити на два етапи: 1941-1945 рр. та 1945-1953 рр.

До першого етапу відноситься діяльність 32-ого президента Ф. Рузвельта, він характеризується постановою нової задачі на міжнародній арені, а саме – посісти лідируючу позицію у майбутній системі міжнародних відносин. На цьому етапі була досягнута економічна та технічна перевага над союзниками. Політика мала гнучкий характер, та ґрунтувалась на принципах співпраці.

Другий етап пов'язаний з часами правління Г. Трумена. Головним досягненням цього періоду є ідеологічне домінування. Вашингтон зміг за рекордний час переконати майже весь світ, що відтепер головна загроза для новоствореного миру є СРСР. Військова та економічна підтримка, у купі з вдалою пропагандою перетворили Америку в очач світовою громадськості у єдиного захисника та гарант миру. Характерною відзнакою політики Трумена є рішучість та безкомпромісність.

Таким чином, автор статті прийшов до висновку, що Ф. Рузвельт та Г. Трумен змогли створити нову доктрину зовнішньої політики, хоча й використовували різні підходи, вони йшли до спільної мети та досягли значних результатів за досить незначний час.

Ключові слова: Ф. Рузвельт, Г. Трумен, Друга світова війна, зовнішня політика, ООН, «Доктрина Трумена».

ХІХ століття, практично беззастережно, вважається епохою глобального панування американських принципів у світі. З протистояння часів холодної війни Сполучені Штати Америки вийшли єдиною наддержавою, яка розповсюдила свій вплив до нечуваних до цього масштабів – усього світу. Перемога у боротьбі з Радянським Союзом та успішна сьогоднішня політика Білого Дому не є збігом обставин, це результат наполегливої праці цілої низки президентів та їх команд на благо розвитку і зміцнення могутності своєї держави. Неможливо переоцінити вплив та досягнення кожної окремої адміністрації на сьогоднішнє місце Америки на міжнародній арені, але саме

Франклін Рузвельт та Гаррі Трумен заклали фундамент для успішного існування США у наш час. Вони стали першими, хто побачив контури майбутнього світоустрою та змогли використати ситуацію на свою користь. Гнучкість Рузвельта та рішучість Трумена звеличили Сполучені Штати та створили новий підхід до зовнішньої політики, який став основою діяльності багатьох президентів після їх уходу з великої політики.

Друга світова війна поставила Вашингтон перед вибором: відмовитись від звичних політичних концепцій та зробити шаг у невідоме але багатообіцяюче майбутнє, як активний член світової спільноти, або ж залишитися вірними собі та спостерігати за світом зі сторони. Цей вибір був тяжким та змусив ламати уявлення звичних американців про їх країну та її роль у світі. Сьогодні наша держава теж знаходиться на перепутті та має обрати своє майбутнє. Хто, як не країна, що позиціонує себе як світило демократичної, може стати прикладом для рішучих дій. Діяльність Ф. Рузвельта та Г. Трумена змогла створити нову Америку, використовуючи їх приклад ми можемо отримати безцінний досвід побудови сильної, впливової та незалежної держави.

Таким чином, метою даної роботи є дослідження процесу створення нової концепції зовнішньої політики Білого Дому у воєнний та післявоєнний період.

Для здійснення поставленої цілі, ми докладно розглянемо: змінення політичного курсу Франкліна Рузвельта під час Другої світової війни; прихід до влади Гаррі Трумена та набуття чітких форм нової політики; впровадження в життя новоствореного підходу.

Під час дослідження даного питання ми використовували тексти промов президентів [2; 23; 24], міжнародних угод [6; 7] та дослідження радянських й іноземних істориків [3; 4; 5; 8; 9]. Опрацювання даних джерел надало достатню кількість інформації для змоги виконати поставлені роботою завдання та досягти мети статті.

Друга світова війна стала переломним моментом в історії міжнародних відносин та майже кожної окремої країни. Вона принесла з собою руїну, занепад та нерозуміння яке майбутнє чекає світ. Лише Сполучені Штати Америки були винятком, вони не відчували на собі усіх поневірянь війни, вони залишались мовчазним спостерігачем та тривалий час плекали надію, що війна ніяким чином не зачепить їх самих.

Політика ізоляціонізму забезпечувала Америці відносний спокій та продовжувала захищати їх власні інтереси. Поки Європа потопала у воєнних, політичних та економічних кризах Білий Дім продовжував свій власний шлях. Франклін Рузвельт – 32-й президент США, завдяки «новому курсу», витяг країну з Великої депресії та створив сприятливі умови для вирішення багатьох соціальних проблем. Економіка країни почала набирати оберти, а беззаперечний авторитет Рузвельта, який на момент початку війни відбував вже другий президентський строк, звів до мінімуму суперечки у Конгресі. Президент отримав карт-бланш в усіх сферах діяльності, тому не втрачаючи момент почав втілювати в життя стратегію з виходу Вашингтону з тіні.

Голова Білого Дому, будучи досвідченим і далекоглядним політиком, одразу зрозумів, що війна на європейському континенті, окрім ймовірної загрози, несе з собою шалені можливості. Необхідність знищення потенційного ворога швидко стала основою для зміцнення американської сили.

У першу чергу Рузвельт використав на свою користь нестачу технічного осна-

щення союзників. Оскільки економіка країни й досі викликала занепокоєння, то логічним вирішення цього питання став дозвіл на продаж техніки та озброєння країнам, що воюють проти Німеччини. У результаті цієї політики на кінець війни національний дохід країни зріс вдвічі, на доля Сполучених Штатів припадало 60 % промислової продукції, вони отримали 2/3 золотого запасу та 1/3 експорту капіталістичного світу [1, с. 461].

Наступним кроком стало створення необхідних настроїв серед американців. Як відома громадськість має у Штатах не аби яку силу, тому було потрібно дати зрозуміти спільноті, що країни Осі складають реальну загрозу та поступово підготувати громадян до думки про залучення Америки у справи Старого Світу.

Це відбулося 29 грудня 1940 р. під час так званої «бесіди біля багаття», президент заявив: «ніколи раніше, з часів Джеймстауна (перше поселення англійців на території сучасних США) та Плимутського каменю [скеля до якої, за легендою, причалив у 1620 р. човен з батьками-засновниками] американська цивілізація не була у такій загрозі як зараз. Згідно угоди, підписаної 27 вересня 1940 р. у Берліні, три могутні держави (Німеччина, Італія, Японія) об'єднали зусилля та запевнили Сполучені Штати Америки, що у разі нашого протести проти їх плану, направлено на світове панування, вони, в кінцевому рахунку, об'єднуються проти нас». Змалювавши картину у яскравих фарбах, президент миттєво запропонував єдине вірне рішення – «Ми повинні стати великим арсеналом демократії» [2].

Дана промова стала своєрідною прелюдією перед активними діями, але вона дала абсолютно ясно зрозуміти американцям і всьому світу, що Америка готова вступити у війну. За цих обставин атака 7 грудня 1941 р. на військову базу Перл-Харбор стала винятково влучним моментом для початку наступного етапу у планах Рузвельта та втручання у війну.

32-й президент на шляху до своєї мети, – перетворення США на могутню світову державу, обирав гнучку та вичікуючу стратегію. Він розумів, що перемогти країни Осі самотужки по-перше – неможливо, по-друге – гарантує величезні людські втрати. Підтвердженням цієї думки є висновок Об'єднаного комітету начальників штабів, який відмічав: «якщо врахувати всі військові чинники – джерела допомоги, людські резерви, географічне положення і особливо наші здібності перекинути свої сили через океан і застосувати їх на континенті, – то ми могли б успішно захистити Великобританію, але не змогли б перемогти Росію. Іншими словами, втягнулися б у війну, яку ми не в змозі виграти» [3].

Саме за цих обставин, ще з 1933 р. Рузвельт почав налагоджувати відносини з СРСР. Теж саме він пропонував англійцям, він переконував Уїнстона Черчилля: «навіть якщо росіяни вам не подобаються, ви все одно зобов'язані мати з ними справу... Якщо ви не можете змусити когось підкоритися вам силою, ви можете зробити його вашим союзником. Ось тоді ви набудете колосальної сили» [4, с. 405]. І Франклін Рузвельт чітко слідував власному принципу, він заплющував очі на розширення кордонів Радянського Союзу, залагоджував непорозуміння між союзниками та потроху отримувалі поступки для Білого Дому. Проте, Білий Дім ніколи не ігнорував амбіції свого головного конкурента, тому вже 20 серпня 1943 р. був готовий детальний план війни з Москвою, використовуючи сили Німеччини. Він був прописаний у меморандумі № 121 та отримав назву «Стратегія і політика».

Президент Сполучених Штатів Америки був серйозно занепокоєний, що новий переподіл світу, який був неминучим, може закінчитись не на користь Вашингтону. Ще на початку війни Рузвельт почав обмірковувати вигоди, які може отримати США та замислюватися над місцем Америки у новому світі. Розумі-

ючи необхідність діяти та змінювати підхід до зовнішньої політики у 1941 р. президентом був створений консультативний комітет – «комітет Ноттера», одним з завдань якого була розробка основ післявоєнного миру.

Навіть не вступивши у війну Білий Дім вже планував контури майбутнього світового порядку, де вони, звісно ж повинні були зайняти центральне місце. У травні 1941 р. держсекретар К. Хелл проголошував: «анітрохи не зарано закласти принаймні деякі принципи, які будуть керувати політикою по завершенню війни, висунути широку програму світового економічного відновлення та розглянути попередні плани здійснення цієї політики» [5, с. 1633-1634].

На тлі подібних настроїв Вашингтону 14 серпня 1941 р. з Великобританією була підписана Атлантична хартія. Зміст документу мав демократичний характер та був сповнений духом ідеалізму у кращих традиціях часів В. Вільсона. Проте країни мали розбіжності у поглядах на позиції один одного у новій системі міжнародних відносин, але обидві прагнули продемонструвати своє лідируюче становище. Окрім цього декларативний характер хартії не зобов'язував країни до якихось дій. Таким чином, у документі не були прописані шляхи боротьби з агресором та існуючою колоніальною системою [6]. Подібний зміст та характер мав і наступний міжнародний договір – Декларція Об'єднаних Націй, підписаний 26 країнами 1 січня 1942 р., який не зважаючи на це став основою для створення Організації Об'єднаних Націй, яке відбулось вже за часів адміністрації Гаррі Трумена [7].

Не втрачаючи часу 29 травня 1942 р. Франклін Рузвельт перевіряв ґрунт поділившись своїми ідеями світоустрою з міністром закордонних справ СРСР В. Молотовим, а в 1943 р. на конференції у Квебеці представив проект англійцям. На зустрічі зі Сталіним та Черчиллем у Тегерані у 1943 р. американський лідер

зробив першу спробу офіційно обговорити з союзниками майбутній світовий порядок.

Ідея виказана під час конференції у Тегерані заклалась у створенні Організації Об'єднаних Націй та органу безпеки під назвою «Чотири поліцейських», який мав стати гарантом миру у світі. До складу останнього мали увійти чотири великі держави: Сполучені Штати Америки, Радянський Союз, Великобританія та Китайська Народна Республіка. Кожній з них виділялась своя зона відповідальності: Західна півкуля; Східна Європа та центральна Євразія; Західна Європа; Східна Азія та західна частина Тихого океану відповідно. Забезпечення миру також гарантувалось роззброєнням усіх інших країн [8, с. 25]. Подібна монополія влади викликала занепокоєння країн, які не входили до четвірки та змусила їх вимагати повернутись до формату відносин ослабленої та ще існуючої Ліги Націй, де вони мали право голосу.

Відповідь на ці заклики була готова у Вашингтону ще в вересні 1941 р., президент відповідав: «сьогодні, у час коли весь світ перебуває у розгубленості, не є доцільним відновлювати Лігу Націй, яка через свій розмір сповнена суперечок та бездіяльна... Нам не зрозуміло чому принцип опіки у приватних справах не може поширитись й на міжнародну арену. Принаймні якийсь час будуть існувати країни, що схожі на маленьких дітлахів яким буде необхідний опікун під час побудови відносин з іншими країнами та дорослі держави, які повинні стати на чолі нового світу [8, с. 24]. Проте «якийсь час» цілком ймовірно мав усі шанси перерости в постійну основу взаємодії.

Додавав занепокоєння й той факт, що до числа «поліцейських» Америка прагнула включити Китай. Особливо гостро на це реагував Черчилль, який розумів, що роль, яку відіграє Англія у воєнний час, буде останньою в якості істинно незалежної держави глобального масштабу [9, с. 359]. Саме тому він бояв-

ся, що американці намагаються підірвати колоніальну владу Великобританії в Східній Азії, він нарікав, що КНР є «додатковим голосом на стороні Сполучених Штатів в будь-якій спробі ліквідувати британську заморську імперію» [10, с. 389].

Вгамувавши таким чином запал Уїнстона Черчилля, щодо маніпуляцій американцями Білий Дім мав намір використати Китай ще й у разі сутичок з СРСР. Він планував застосувати Пекін в якості противаги російського впливу на Далекому Сході та боротьбі у цьому регіоні з антибілими настроями, які підтримувала Японія. Останнє було спрямовано на зменшення почуття підозри та прямої опозиції до США у цьому регіоні [11, с. 131].

У розмові з сином, щодо форм майбутньої організації, Франклін Рузвельт зізнавався: «Сполучені Штати повинні взяти на себе керівництво... Ми зможемо грати цю роль, тому що у нас є все, що нам потрібно... Америка – єдина з великих держав, яка може закріпити мир в усьому світі» [12, с. 137-138].

Таким чином, ми бачимо, що на перший погляд невинна ідея справедливого світу «для всіх» під егідою «чотирьох поліцейських» чудово уживалась з політичним розрахунком. Рузвельт, здавалося б, повертався до формули вільсоновського «ідеалізму» з тією лише різницею, що в новому її трактуванні визнання лідируючої ролі Америки у світових справах набувало характер абсолютного імперативу.

Наступний успіх Вашингтон чикав на Бреттон-Вудській фінансовій конференції у липні 1944 р. у результаті якої була встановлена Бреттон-Вудська валютна система, у рамках якої долар США став одним з видів світових грошей нарівні із золотом. Система мала забезпечувати стабільність валютних відносин у світі, валютних курсів і міжнародне валютне співробітництво. Але фактично вона зміцнила економічні позиції Америки забезпечивши долару статус загального платіжного засобу і резервної валюти. Долар став базою валютних пріорите-

тів, переважаючим засобом міжнародних розрахунків, валютних інтервенцій і резервних активів. Як констатує у своїй книзі Джон Геддіс, один з провідних західних істориків з проблем холодної війни: «Бреттон-Вудська система повинна була увіковічити економічну гегемонію, з якої США неминуче вийде з війни» [13, с. 53].

Остання конференція Рузвельта, яка відбулась у Ялті 4-11 лютого 1945 р. вимагала від президента не аби яких дипломатичних навичок, питання репарацій та поділу кордонів поглиблювало напруження між союзниками. Рузвельт продовжував проводити гнучку політику та ігнорувати тиск Англії, яка вимагала підтримки у протистоянні з Москвою. Особливо гостро проходило вирішення польського питання, уряд якої перебував у Лондоні та мав значний вплив на англійську делегацію. Відповіддю голови Білого Дому на звинувачення поляків у бездіяльності було риторичне питання: «Невже ви сподіваєтесь, що ми з англійцями оголосимо війну Сталіну, якщо він перетне ваш старий кордон?» [14, с. 271].

Позиція Франкліна Рузвельта була незмінна з початку війни, інтереси власної країни були для нього понад усе, а конфронтація з СРСР не входила у плани президента. Найголовнішим досягненням Ялтинської зустрічі став початок роботи над реалізацією нової організації глобального масштабу – ООН.

32-й президент Сполучених Штатів Америки мав видатний політичний хист, він тонко відчував зміни на міжнародній арені та міг швидко адаптуватись до потреб часу. Його гнучка політика, що ґрунтувалась на принципах співпраці, дозволила Америці за короткий проміжок часу перетворитись з практично ізольованої від світу країни на передову державу світу. Він заклав міцний фундамент для розширення впливу Вашингтону на міжнародні відносини, збільшення його економічного росту та створення Америки, як єдиної та останньої істинно світової наддержави [15, с. 254].

Раптова смерть Ф. Рузвельта 12 квітня 1945 р. поставила крапку у розміреному та стриманому курсі Білого Дому. Зайнявши президентське крісло – Гаррі Трумен був націлений на більш агресивний та динамічний підхід у питаннях зовнішньої політики. Американський дослідник та сучасник подій Г. Альперовіц писав, що «вже на початку третього тижня квітня 1945 р. він (Трумен) і більшість його радників дійшли згоди, що рузвельтовська політика «співпраці» повинна бути переглянута і що найкращою стратегією на даному етапі у відносинах з Росією буде тверда та рішуча позиція під час переговорів» [16, с. 120].

Потсдамська конференція (17 липня – 2 серпня 1945 р.) у повній мірі дала зрозуміти усьому світу, що США почали втілювати в життя свій оновлений зовнішньополітичний курс з новою силою. Америка більше не була готова йти на компроміс заради збереження відносин з СРСР. Вашингтон прагнув отримати своє у новому світі. Президент Трумен дав це чітко зрозуміти ще 20 квітня, коли на першому засіданні у Білому Домі з радянської політики, заявив, що «він не боїться СРСР та має намір бути з ним твердим та справедливим... У важливих питаннях, ми повинні отримати 85 % того, чого ми прагнемо» [17, с. 70-71].

Майже одразу після завершення Потсдамської конференції уряд Трумена зробив перший крок на шляху розширення американського впливу, а саме: 6 та 9 серпня 1945 р. на японські міста Хіросима та Нагасакі була скинута атомна бомба. Бомбардування Японії було стратегічно вигідно не тільки Вашингтону а й уряду Великобританії. Його головною ціллю було прискорення процесу капітуляції Токіо. Необхідно було будь-якою ціною зупинити зростаючий вплив Москви, розширення якого серйозно турбувало усіх союзників. Підтвердженням цього є лист Яна Сметса, прем'єр-міністра Південно-Африканської республіки У. Черчиллю: «звичайній людині здається, що

Росія виграє війну. Якщо це враження продовжиться, то яке буде наше становище у післявоєнному світі у порівнянні з Росією? Наш світовий статус може значно змінитись, та зробити Росію дипломатичним господарем світу, якщо ми не вийдемо з війни на рівних умовах, наше положення буде незручне і небезпечне» [18, с. 209].

Окрім обмеження дій Радянського Союзу у цьому регіоні США тим самим ліквідувало останню серйозну залежність Вашингтону від СРСР, що розв'язало руки Америці для більш жорсткого та рішучого підходу у відносинах з Кремлем.

Важко переоцінити вплив бомбардування японських міст на післявоєнний світ. Ця подія остаточно дало зрозуміти, що світ навколо змінився та потребує нових підходів в усіх сферах відносин. 1945 р. став роком створення нового світового порядку, в якому ядерна зброя стала одним із символів влади та головним фактором впливу на міжнародній арені.

Хоча Трумен завжди брав відповідальність за прийняте рішення на себе, Л. Гровс – військовий керівник проекту «Манхеттен», стверджував, що президент насправді нічого не вирішував, а просто не став заперечувати. «Наскільки я можу судити, – зазначав Гровс, – сам він дотримувався позиції неутручання, в основному щоб не ламати існуючі плани... Трумен не те щоб сказав «так», він не сказав «ні» [19, с. 218].

Подібні заяви лише черговий раз підкреслюють спадковий характер політики нового президента. Наступним кроком Білий Дім подарував життя найбільшому проекту Франкліна Рузвельта – 26 червня 1945 р. був підписаний Устав ООН. Це стало для Америки дійсно винятковою подією, саме створення Організації Об'єднаних Націй забезпечило Штатам положення якого прагнув Рузвельт – гарант безпеки майбутнього світу.

Труменовський формат політики загострював і до цього не просту ситуацію у відносинах з Москвою, ідеологічні,

територіальні та на останок нафтові сутички підвели дві наддержави до початку відкритої конфронтації, точкою відліку котрої став виступ У. Черчилля у м. Фултон. Англієць у промові стверджував, що Радянській союз це «чорна тінь, яка лягла на сяючу сцену післявоєнного життя», що «невідомо чи існують межі його експансіоністичних прагнень». Та найголовніша думка полягала у заклику відмовитись «будувати свою політику, виходячи з мінімальної переваги і тим самим провокуючи кого б то не було помірятися з нами силами» [20].

Миттєво слова Черчилля були підкріплені дією. Починаючи з червня 1946 р. кожного року Пентагоном розроблявся новий план ядерної війни з Москвою: «Бройлер» 1947 р., «Габбер» 1948 р., «Флитвуд» 1948 р. та інш., а СРСР став офіційно ворогом номер один [21, с. 197].

Зовнішньополітичний курс за часів Трумена повністю сформувався та набув чітких форм, незважаючи на те, що 33-й президент обрав шлях протистояння з Кремлем, він все одно продовжував йти дорогою прокладеною своїм попередником. Першою ініціативою президента для окреслення майбутньої концепції зовнішньої політики США стала «Доктрина Трумена» проголошена 1947 р., вона була заснована на так званій політиці «стримування». Вперше за всю історію Сполучених Штатів в основі їх зовнішньополітичного курсу було закладено відкрите протистояння режиму та країні. Ця політика лягла в основу діяльності чотирьох наступних адміністрацій та зараз знаходить своє відображення у сучасній концепції протистояння тероризму.

За визначенням німецького історика Б. Грайнера політика «стримування» передбачала, «що всіма засобами, включаючи готовність піти на ризик війни, повинне обмежуватися подальше зростання авторитету і впливу Радянського Союзу» [22, с. 30].

У рамках здійснення цієї політика президент розробив «теорію доміно», яка

робила можливим втручання у внутрішні справи інших держав, тим самим автоматично розширяючи сферу національних інтересів США до нечуваних раніше розмірів, а саме – усього світу.

На президентських виборах 1948 р. Гаррі Трумен отримав перемогу та став нарешті, повноправним обраним президентом країни. Його інавгураційна промова, майже повністю була присвячена зовнішньополітичних проблем та містила програму діяльності його адміністрації на майбутні чотири роки. Вона отримала назву «Чотирьох пунктів» та намітила наступні цілі: підтримка ООН та пошуки способів зміцнення її авторитету, підвищення ефективності; продовження програм з відновлення світової економіки; підтримка волелюбних країни в їх боротьбі проти загрози агресії; використання досягнень наукового і технічного прогресу для розвитку слаборозвинених регіонів [23].

4 квітня 1949 р. міністри закордонних справ США, Канади та десяти західноєвропейських країн підписали у Вашингтоні договір про створення Північноатлантичного військового союзу – НАТО. У липні Конгрес ратифікував договір, що остаточно свідчило, що політичний ізоляціонізм Сполучених Штатів похований назавжди. Трумен оцінював НАТО як одне з головних своїх досягнень, як «історичний крок до миру в усьому світі, вільному світу, світу без остраху» [24, с. 385]. Проте, частіше роль Альянсу оцінюють цитуючи слова лорда Ісмея: «...тримати США у Європі, росіян – подалі від неї» [25].

Однією з вирішальних подій того періоду стала Корейська війна 1950-1953 рр., яка призвела до найглибшої кризи у зовнішній політиці Штатів в післявоєнний період та остаточно покінчила із залишками ізоляціонізму. «Не Друга світова війна, – сказав Ч. Болен, – а війна в Кореї зробила нас світової військовою наддержавою» [26, с. 146]. Про мир з СРСР відтепер не могло бути й мови, холодна війна стала незворотною.

Гаррі Трумен був рішучою людиною та президентом, він не боявся Брати на себе відповідальність та діяти напролом. Багато істориків звинувачують 33-го президента у необізнаності тонкощів політичного ситуації того часу та політичної гри взагалі. Відмітимо, що Трумен дійсно зізнавався у своїй не інформованості, зазначаючи, що Рузвельт ніколи не розповідав йому про домовленості, які укладались на вищому рівні. Проте, не зважаючи на перепони, у той тяжкий для Америки час, дієва політика Г. Трумена дала Сполученим Штатам Америки силу для протистояння Радянському Союзу, його рішучість допомогла зберегти та помножити досягнення Франкліна Рузвельта та досягти не бувалих для Штатів висот.

Таким чином, підводячи підсумки діяльності адміністрації Ф. Рузвельта та Г. Трумена ми можемо відзначити, що за часи їх перебування у Білому Домі було створена нова зовнішньополітична доктрина Сполучених Штатів Америки. Застарілий підхід ізоляціонізму був доцільно змінений на більш сучасний та відповідний до ситуації на міжнародній арені. Обидва політики направили свої зусилля на перетворення Америки на глобальну наддержаву та встановлення її впливу на всі сфери життя. Політика Рузвельта та Трумена забезпечила стрімкий ріст економіки країни, промисловий бум вирішив проблеми безробіття серед населення, що у свою чергу призвело до поліпшення соціального та демографічного питання. Бретон-Вудська валютна система пов'язала економіки багатьох країн з Америкою та зміцнила їх відносини, а закріпило їх взаємодію створення організацій та домовленостей різного характеру. Програми економічної допомоги, військова підтримка та об'єднання навколо США перед обличчям нового ворога у вигляді СРСР призвело до створення передумов для проголошення епохи «Рах Americana».

Перспективи розробки цієї теми досить широкі, аспекти її вивчення зміню-

ються майже кожного року у залежності від ситуації у світі. Америка залишається лідером у світових відносинах, вона є одним з прикладів побудови сильної держави, яка вмє захищати свої інтереси. Більш детально та багатогранно вивчення діяльності Ф. Рузвельта, Г. Трумена та наступних президентів США надасть нам можливість у повній мірі зрозуміти принципи ведення зовнішньої політики Білого Дому, що у майбутньому може стати прототипом нашої власної концепції.

Література

1. Історія мировой экономики // Под ред. Поляка Г. Б., Марковой А. Н. 3-е изд. – М. : Юнити-Дана, 2011. – 671 с.

2. Fireside Chat 16: On the «Arsenal of Democracy» (December 29, 1940). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://millercenter.org/president/fdroosevelt/speeches/speech-3319>.

3. Грайнер Б. На пути к третьей мировой войне? Военные планы США против СССР: документы / Грайнер Б., Штайнгаус К. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scepsis.net/library/id3401.html#a46>.

4. Мальков В. Л. Великий Рузвельт. «Лис в львиной шкуре» / В. Л. Мальков. – М. : Язуза, Эксмо, 2011. – 560 с.

5. Hull C. The Memoirs of Cordell Hull. Vol. 2 / Hull C. – N. Y. : MacMillan Co, 1948. – 916 p.

6. Text of the Atlantic Charter. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ssa.gov/history/acharter2.html>.

7. Decade of American Foreign Policy 1941-1949. Declaration by the United Nations, January 1, 1942. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/decade03.asp

8. Gaddis J. L. The United States and the Origins of the Cold War, 1941-1947 / Gaddis J. L. – N.Y. : Columbia University Press, 1972. – 769 p.

9. Киссинджер Г. Дипломатия / Г. Киссинджер; пер. с англ. В. В. Львова. – М. : Ладомир, 1997. – 848 с.

10. Dallek R. Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945: With a New Afterword / Dallek R., Franklin D. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 688 p.

11. Brian Kelly. The Four Policemen and Postwar Planning, 1943-1945: The Collision of Realist and Idealist Perspectives. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://miguelduan787.wordpress.com/2015/09/24/united-states-of-america-is-one-of-the-global-designated-police-ranking-17-in-corruption/>

12. Рузвельт Э. Его глазами / Э. Рузвельт / Пер. с англ. Гуревича А. Д., Куниной Д. Э. Под редакцией Овадаса И. Е. – М. : Государственное издательство иностранной литературы, 1947. – 254 с.

13. Gaddis J. L. Surprise, Security, and the American Experience / Gaddis J. L. – Cambridge : Harvard University Press, 2004. – 160 p.

14. Печатнов В. О. История внешней политики США / Печатнов В. О., Манькин А. С. – М. : Междунар. Отношения, 2012. – 672 с.

15. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки его геостратегические императивы / З. Бжезинский. – М. : Международные отношения, 1998. – 256 с.

16. Alperovitz G. Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam the Use of the Atomic bomb and the American Confrontation with Soviet Power / Alperovitz G. – London : Secker & Warburg, 1966. – 317 p.

17. Harry S. T. Memoirs of Harry S. Truman: Year of Decisions, Vol. 1 / Harry S. T. – Boston : Da Capo Press, 1986. – 608 p.

18. Churchill W. The Second World War. Vol. V / Churchill W. – Boston : Houghton Mifflin, 1951. – 749 p.

19. Стоун О. Кузник П. Нерассказанная история США / Стоун О., Кузник П. / Пер. с англ. А. Оржицкого, В. Полякова. – М. : КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2014. – 928 с.

20. The History Guide. Lectures on Twentieth Century Europe. Winston Churchill's Iron Curtain Speech. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.historyguide.org/europe/churchill.html>

21. Herken G. The Winning Weapon: The Atomic Bomb in the Cold War, 1945-1950 / Herken G. – N.Y. : Knopf, 1980. – 425 p.

22. Грайнер Б. Американская внешняя политика от Трумэна до наших дней: дебаты о внешнеполитических принципах и стратегии США / Б. Грайнер / Пер. с нем. В. М. Валькова и др.; Под ред. Н. Н. Николаева. – М. : Междунар. отношения, 1986. – 176 с.

23. Harry S. Truman. Inaugural Address / Harry S. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bartleby.com/124/pres53.html>

24. Foreign Relations of the United State, 1947. – Volume I. General; The United Nations. – Washington : Government Printing Office, 1973. – 1096 p.

25. Европа проиграла XX век Соединенным Штатам Америки. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.km.ru/spetsproekty/2013/04/25/istoriya-khkh-veka/709663-evropa-proigrala-khkh-vek-soedinennym-shtatam-amer>.

26. Kaplan L. S. The United States and NATO: The Formative Years / Kaplan L. S. – Lexington : University Press of Kentucky, 1984. – 288 p.

Literatura

1. Istoriya mirovoy ekonomiki. Pod red. Polyaka G. B., Markovoy A. N. 3-e izd. – М. : Yuniti-Dana, 2011. – 671 s.

- 2. Fireside Chat 16: On the «Arsenal of Democracy»** (December 29, 1940). – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://millercenter.org/president/fdroosevelt/speeches/speech-3319>
- 3. Grayner B.** Na puti k tretey mirovoy voyne? Voenniy plani SShA protiv SSSR: dokumentyi / Grayner B., Shtayngaus K. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://scepis.net/library/id_3401.html#a46
- 4. Malkov V. L.** Velikiy Ruzvelt. «Lis v lvinoy shkure» / Malkov V. L. – M.: Yauza, Eksmo, 2011. – 560 s.
- 5. Hull C.** The Memoirs of Cordell Hull. Vol. 2 / Hull C. – N. Y.: MacMillan Co, 1948. – 916 p.
- 6. Text of the Atlantic Charter.** – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.ssa.gov/history/acharter2.html>.
- 7. Decade of American Foreign Policy 1941-1949.** Declaration by the United Nations, January 1, 1942. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/decade03.asp
- 8. Gaddis J. L.** The United States and the Origins of the Cold War, 1941-1947 / Gaddis J. L. – N. Y.: Columbia University Press, 1972. – 769 p.
- 9. Kissindzher G.** Diplomatiya / G. Kissindzher; per. s angl. V. V. Lvova. – M.: Lodomir, 1997. – 848 s.
- 10. Dallek R.** Roosevelt and American Foreign Policy, 1932-1945: With a New Afterword / Dallek R., Franklin D. – Oxford: Oxford University Press, 1995. – 688 p.
- 11. Brian Kelly.** The Four Policemen and Postwar Planning, 1943-1945: The Collision of Realist and Idealist Perspectives / Brian Kelly. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <https://miguel-duran787.wordpress.com/2015/09/24/united-states-of-america-is-one-of-the-global-designated-police-ranking-17-in-corruption/>
- 12. Ruzvelt E.** Ego glazami / Ruzvelt E. / Per. s angl. Gurevicha A. D., Kuninoy D. E. Pod redaktsiyey Ovadisya I. E. – M.: Gosudarstvennoye izdatelstvo inostrannoy literatury, 1947. – 254 s.
- 13. Gaddis J. L.** Surprise, Security, and the American Experience / Gaddis J. L. – Cambridge: Harvard University Press, 2004. – 160 p.
- 14. Pechatnov V. O.** Istoriya vneshney politiki SShA / Pechatnov V. O., Manyikin A. S. – M.: Mezhdunar. otnosheniya, 2012. – 672 s.
- 15. Bzhezinskiy Z.** Velikaya shahmatnaya doska. Gospodstvo Ameriki ego geostrategicheskie imperativyi / Bzhezinskiy Z. – M.: Mezhdunarodnyie otnosheniya, 1998. – 256 s.
- 16. Alperovitz G.** Atomic Diplomacy: Hiroshima and Potsdam the Use of the Atomic bomb and the American Confrontation with Soviet Power / Alperovitz G. – London: Secker & Warburg, 1966. – 317 p.
- 17. Harry S. T.** Memoirs of Harry S. Truman: Year of Decisions, Vol. 1 / Harry S. T. – Boston: Da Capo Press, 1986. – 608 p.
- 18. Churchill W.** The Second World War. Vol. V / Churchill W. – Boston: Houghton Mifflin, 1951. – 749 p.
- 19. Stoun O.** Nerasskazannaya istoriya SShA / Stoun O., Kuznik P. / Per. s angl. A. Orzhitskogo, V. Polyakova. – M.: KoLibri, Azbuka-Attikus, 2014. – 928 s.
- 20. The History Guide.** Lectures on Twentieth Century Europe. Winston Churchill's Iron Curtain Speech. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.historyguide.org/europe/churchill.html>.
- 21. Herken G.** The Winning Weapon: The Atomic Bomb in the Cold War, 1945-1950 / Herken G. – N. Y.: Knopf, 1980. – 425 p.
- 22. Grayner B.** Amerikanskaya vneshnyaya politika ot Trumena do nashih dnei: debaty o vneshnepoliticheskikh printsipah i strategii SShA / Grayner B. / Per. s nem. V. M. Valkova i dr.; Pod red. i s predisl. N. N. Nikolaeva. – M.: Mezhdunar. otnosheniya, 1986. – 176 s.
- 23. Harry S.** Truman. Inaugural Address / Harry S. – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.bartleby.com/124/pres53.html>
- 24. Foreign Relations of the United States, 1947.** – Volume I. General; The United Nations. – Washington: Government Printing Office, 1973. – 1096 p.
- 25. Evropa proigrala HH vek Soedinennym Shtatam Ameriki.** – [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.km.ru/spetsproekty/2013/04/25/istoriya-khkh-veka/709663-evropa-proigrala-khkh-vek-soedinennym-shtatam-amer>
- 26. Kaplan L. S.** The United States and NATO: The Formative Years / Kaplan L. S. – Lexington: University Press of Kentucky, 1984. – 288 p.

Ткаченко К. А. Франклин Рузвельт и Гарри Трумэн – основатели новой внешнеполитической доктрины США в 40- 50-х гг. XX в.

В статье был исследован процесс создания новой доктрины внешней политики Соединенных Штатов Америки в 40-50-х гг. XX в. Условно, в заданных нами хронологических рамках, его можно разделить на два этапа: 1941-1945 гг. и 1945-1953 гг.

К первому этапу относится деятельность 32-ого президента Ф. Рузвельта, он характеризуется постановкой новой задачи на международной арене, а именно – занять лидирующую позицию в будущей системе международных отношений. На этом этапе было достигнуто экономическое и техническое превосходство над союзниками. Политика имела гибкий характер, и основывалась на принципах сотрудничества.

Второй этап связан с временами правления Г. Трумэна. Главными достижениями этого периода является идеологическое доминирование. Вашингтон смог в рекордные сроки убедить почти весь мир, что отныне главная угроза для восстановленного мира является СССР. Военная и экономическая поддержка, в сочетании с удачной пропагандой превратили Америку в глазах мировой общественности в единственного защитника и гаранта мира. Характерным отличием политики Трумэна была решительность и бескомпромиссность.

Таким образом, автор статьи пришел к выводу, что Ф. Рузвельт и Г. Трумэн смогли создать новую доктрину внешней политики, хотя и использовали разные подходы, они шли к общей цели и достигли значительных результатов в короткие сроки.

Ключевые слова: Ф. Рузвельт, Г. Трумэн, Вторая мировая война, внешняя политика, ООН, «Доктрина Трумэна».

Tkachenko K. A. Franklin D. Roosevelt and Harry S. Truman – the founders of a new US foreign policy doctrine in the 40s – 50s of the twentieth century

The author considers the process of creating the new doctrine of the United States foreign policy in the 40s – 50s. of the twentieth century. This process can be conditionally divided into two stages: 1941-1945 and 1945-1953 years.

The first phase includes the activities of the 32nd president Franklin Roosevelt. It is characterized by the formulation of new objectives in the international arena – to take a leading position in a future system of international relations. At this stage it has been

reached economic and technical superiority over the Allies. Policy had flexible character and based on the principles of cooperation.

The second stage is connected with the reign of Truman. The main achievement of this period is the ideological dominance. Washington was able to convince most of the world, that from now on the main threat to the world is the Soviet Union. Military and economic support, combined with the successful promotion transformed America in the eyes of the world community in the sole protector and guarantor of peace. A characteristic feature of Truman's policy was resolute and uncompromising.

Thus, the author concludes that Roosevelt and Truman were able to create a new foreign policy doctrine, although used different approaches, they walked toward a common goal and have achieved significant results in a short time.

Key words: Roosevelt, Truman, World War II, foreign policy, the United Nations, «Truman Doctrine».

Стаття надійшла до редколегії
21 жовтня 2015 р.